

Sahi hangi ayna unutkan olur?

Zor, netameli bir konu tehcir. Çeşitli prizmalardan farklı renkler görünür. Yazar zor bir işe kalkışmış. Ve bu zor işi de iyi kotarmış. Gürsel Korat'ın 'Unutkan Ayna'sı en azından bana göre vicdanlara seslenen bir roman

Rıdvan Dansuk

Roman tarihle ilgili olabilir, tarihsel bir zeminde geçebilir ama o tarih değildir. Bunun aksi yönünde hareket eden yazarın yaptığı edebiyat değil, olay kaydediciliğidir. Aynı güdüyle hareket eden okur da hüsrana uğrar çünkü romandaki olan biteni konuşmalarına, düşüncelerine dayanak yapamaz. 'Görüşlerini neye dayandırıyorsun?' dediklerinde, 'filan romana' mı diyecek? Peki roman tarihten beslenir mi? Beslenir elbet. Tarihle ilgili bilgi verir mi? Verir kimi zaman tarihten daha fazla. Hiçbir tarih kitabı o zaman diliminde yaşayanların, o olayların aktörlerinin duygularına değinmez. Öyle ya bilim dediğin nesnel olmalı. İşte duygulardan arıtılmış olaylar kurudur: Adeta dokunabileceğiniz bir nesnenin kalın, ama çok kalın bir ambalajla kaplanmış halidir.

Bu yazıda amacım roman-tarih ilişkisini sorgulamak değil ancak ele alacağım romanda -Unutkan Ayna- kapımızı çalan tarihten (1915) söz etmek, bu olay özelinde roman-tarih üzerine biraz düşünmeye kışkırtmaktır.

On bir günlük bir zaman diliminde geçer Gürsel Korat'ın "Unutkan Ayna"sı. Neredeyse saat saat anlatılmıştır bu on bir gün. Gazete haberi gibi değildir elbet. Anlatılan her saat, her dakika yaşamdan kesitleri içerir. Zor, netameli bir konu tehcir. Çeşitli prizmalardan farklı renkler görünür. Yazar zor bir işe kalkışmış. Ve bu zor işi de iyi kotarmış. Roman kahramanları; Miralay Ziya Bey, Kolağası Hur-

Gürsel Korat

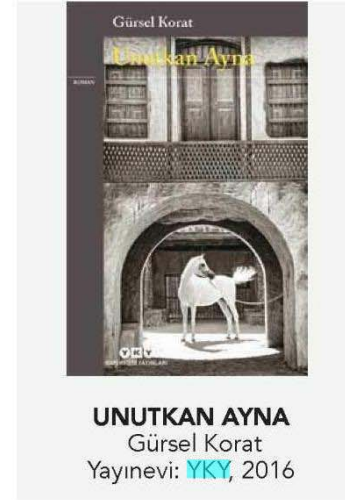
şit, Binbaşı Fuad Hilmi, Doktor Bediros, Papaz Haçadur, Çeteci Haçık, Demirci Kırkor ve define arkadaşı Memet, Fotoğrafçı Dikran, Yağcı Hacı Nuri, Şadiye, Mor püsküllü Yuvanis, Çoban Muharrem, Zabel, Çerçi Boğos, Ferhunde Hanım, Hayri'nin kardeşi Bilal, Fotoğrafçı Dikran'ın babası Pekmezoglu Murat, Çeteci Osman Ağa, Öğretmen Diruhi

Hanım, Hacı Stefan ve daha nice-celeri...

Gürsel Korat bu roman tiplerleriyle birçok düşüncüyü, duyguyu dillendirir. Öyle çok savı dile getirir ki bu tipler, roman, gerçeğin tasviri gibidir. Kırkor ile Memet'in dostluğu, oğlu Agop'un öldüğünü ona bildirişi ya da bildiremeyişi, sonra göz yaşlarının bir lav gibi içlerini eriterek akması. Bir yanda Binbaşı Fuad Hilmi diğer yanda Miralay Ziya ve Kolağası Hurşit, Hacı Nuri'nin yaptıkları öylesine sahicedir ki bir grup duyguyu (acı, öfke, üzüntü, merhamet) sürekli yanbaşımızda buluruz.

Vicdanlara seslenmek

Doğruluğun tanımlarından biri, gerçeğe uygunluktur. Söyledikleriniz, tümceleriniz gerçeği betimliyorsa doğrudur. İşte tam da bu noktada Gürsel Korat'ın Ermeni Tehcirini ele alış biçimi birçok kişiyi değişik nedenlerle rahatsız edecek niteliktedir: Kimileri Ermenilere yapılan eziyetin yetersiz anlatıldığını ileri sürerken, kimileri de bu anlatıların düpedüz uydurma olduğunu dillendirebilecektir. Bu ikincilere göre tarihimiz yalnızca beyaz sayfalardan ibarettir. 'Biz kime ne yapmışsak bunu önce onlar başlatmıştır,' falan filan. Elbette gerçek/tarih ne bir romanda temize çekilebilir ne de baştan ayağa karalara boyanabilir. Dönemin rüzgârlarına göre kimler iyi gösterilmesi gerekiyor, kimler kötü olarak gösterilmek isteniyorsa onlar yerin dibine batırılacak. Gürsel Korat'ın 'Unutkan Ayna'sı bu türden bir roman değil. En azından bana göre vic-

danlara seslenen bir roman.

Yazarın Zamanın Yeli'yle-ki o zaman bir mim koymuştum bir dil ustası (arkeoloğu, mimarı) geliyor diye- başlayan bir önceki kitabıyla (Yine Doğdu Tanyıldızı) bir doruk noktasına ulaşırken, bu romanda da aynı düzeyin korunduğunu görüyoruz. Ayrıca bir önceki romanındaki teknik, Türk yazın tarihinde özel bir yere sahip olacak gibidir.

Altı çizilesi çözümler

Romanda hayata ilişkin altı çizilebilecek çok sayıda saptama ve çözümleme var.

"Kadınlar kötülük görmedikçe erkekler hakkında kötü laf etmezler, vicdan kadına çok yakışır."

"Bir erkek tarafından açıkça aşağılanmış kadının kinyeyle bir erkeğin koynuna girdiği halde sevilmemiş kadının kinye arasında fark yoktur."

"Kadınlar kendi cinsel arzularını kışkırtmakta da yadsımakta

da benzersizdir."

Bu gözlemlere/saptamalara katılır mısın bilemem ama en azından düşünmeye değer.

Bir başka hoş saptama insan ilişkileriyle ilişkili: "İnsanlar birbirlerine nasıl yaklaşacaklarını davranışlarıyla da öğretirler. Bu yüzden görür görmez dertleri unutturan halalar, kaçacak delik aratan dayılar, hep yardım bekleyen babalar vardır."

Bir Kapadokyalı olarak tanıklık ettiğim bir durum var. Bunun tespiti üzerine yapılan yorum muhteşemdir: "... Çünkü Kapadokya'da, doğru yanlış, herkesin dilinde bir gizli geçit lafı vardır. Tarihin burada yalnızca karanlık dehlizler, alt geçitler ve kiliseler inşa etmekle yetindiği söylene-mez; o aynı zamanda, insanların bilinçlerini de kazmış ve yüzyıllardır kıvrıla kıvrıla ilerleyen yer altı yolları ve mağaralar oymuştur."

"Bir devlet adamı ortalığa zulüm yaysa da ağızdan "adalet"-ten başka bir şey çıkmamalıydı; onun zulmü, kendi çıkarlarından öte, devleti koruduğu için yücedi. Çünkü devlet bütün insanların üstündeydi. İnsanlar devlete çalışır, devlet de olsa olsa onlara emrederdi." Bu ifade felsefede, devletin birey karşısında önemli olduğunu vurgulayan görüşü örneklüyor, diğer taraftan yaptıklarını devletin bekasına bağlayanların pervasızlığını da açıklar nitelikte.

Her yazar yapıtına isim ararken titizlenir. Ancak Gürsel Korat'ın bu ismi romanına koyarken filozofça temellendirmeye gittiğini görürüz. Anlamına gelince... Onu da siz okurların keşfine bırakalım.